

ТМ	Г. XXXI	Бр. 1	Стр. 9 - 41	Ниш	јануар - март	2007.
----	---------	-------	-------------	-----	---------------	-------

UDK 343.95

Оригинални научни рад
Примљено: 04.12.2006.

Александар Р. Ђурић
Универзитет Привредна академија
Нови Сад

МОТИВИ УБИСТВА

Резиме

Чланак је посвећен истраживању важног теоријског и практичног односа проблема мотива у кривичном праву. Правилно разумевање мотива делинквенције (као и његове мотивације), неопходно је због побољшавања квалитета делатности државноправних органа и судова у сфери кривичне јуриспруденције, а нарочито код правне квалификације деликата и одмеравања казне за њихово извршење. Међутим, у кривичноправној доктрини нема јединства у погледу решења питања појма криминалних мотива, њихове класификације, обавезности утврђивања и процесног откривања итд. Степен актуелности истраживања такве компоненте субјективне стране делинквенције, као и његових мотива, повезана је са реформом кривичног законодавства, а у том смислу и српског кривичног законодавства.

Кључне речи: криминални мотив, мотивираност, мотивација, кривица, намера, умишљај, с директним умишљајем, с евентуалним умишљајем, умишљајно убиство, умишљајно убиство на мах

Увод

Ради потпунијег сагледавања феномена криминални мотив, извршили смо упоредноправно, емпиријско, истраживање кривичних догађаја у Украјинској и Српској кривичносудској пракси. Истраживање је спроведено за територију Обласног суда града Кијева и територију Окружног суда града Ниша.

Предмет спроведеног истраживања представљају чињенице релевантне за утврђивање садржине криминалних мотива конкретних кривичних ствари.

Истраживањем је сагледана практична реализација норми У-крајинског и Српског кривичног законодавства које регулишу садржај и значај криминалних мотива при утврђивању кривице у судској пракси, као и провера оправданости научних ставова о криминалним мотивима и криминалној мотивацији.

Анализирали смо најучесталије појавне форме инкриминација из II главе Посебног дела Кривичног законика Украјине – *Злочини против живота и здравља човека*, а посебно *умишљајна убиства* – (а) Убиство; (б) Тешко убиство (б-1) два или више лица, (б-2) малолетног детета или бремените жене, (б-3) вереника или вернице, (б-4) извршено са особитом жестокошћу, (б-5) извршено на начин опасан по живот већег броја људи, (б-6) из користољубивих мотива, (б-7) из хулиганских побуда, (б-8) блиског сродника лица које обавља службену или грађанску дужност са циљем спречавања или онемогућавања предузимања или довршења службене или грађанске дужности, (б-9) са циљем прикривања другог злочина или олакшавања његовог извршења, (б-10) извршено са силовањем или насилничким задовољењем полног нагона неприродним начином, (б-11) извршено по наручбини, (б-12) извршено по претходном договору групе, (б-13) извршено од стране лица које је раније учинило умишљајно убиство, са искључењем убиства прописаног чл. 116-118 овог Законика (чл. 115. КЗУ); и (ц) Убиство извршено у стању јаке душевне раздражености (чл. 116. КЗУ); као и инкриминације из XIII главе Посебног дела Кривичног законика Србије – *Кривична дела против живота и тела*, а посебно *умишљајна убиства* – (а) Убиство (чл. 113. КЗС); (б) Тешко убиство извршено (б-1) на свиреп или подмукао начин, (б-2) при безобзирном насилничком понашању, (б-3) умишљајним довођењем у опасност живот још неког лица, (б-4) при извршењу кривичног дела разбојништва или разбојничке крађе, (б-5) из користољубља, ради извршења или прикривања другог кривичног дела, из безобзирне освете или из других ниских побуда, (б-6) лишењем живота службеног или војног лица при вршењу службене дужности, (б-7) лишење живота детета или бремените жене, (б-8) лишење живота члана своје породице којег је претходно злостављао, (б-9) умишљајно лишење живота више лица, а не ради се о убиству на мах или убиство детета при порођају или убиству из самилости (чл. 114. КЗС); и (ц) Убиство на мах (чл. 115. КЗС).

Основни циљеви нашег истраживања су: (1) анализа кривичноправних података садржаних у кривичним предметима ад апта од значаја за утврђивање садржине криминалних мотива; (2) анализа садржаја и практичног значаја конкретних криминалних мотива и закономерност утврђивања криминалних мотива у кривичном поступку о конкретној кривичној ствари; (3) анализа садржаја и закономер-

ност утврђивања типова криминалне мотивације у кривичном поступку о конкретној кривичној ствари.

Будући да је истраживање вршено за петогодишњи период 1992-1997. године када је у Украјини био на снази Кривични законик из 1960. године а у Србији Кривични закон Србије са изменама и допунама из 1977. и Основни кривични закон из 2003. године, истраживане инкриминације у правноснажним судским актима наведених држава су правно квалификоване по члановима, сада неважећих, наведених кривичних закона. Зато се нумерација чланова истраживаних инкриминација изнетих у табелама не подударе са нумерацијом чланова истраживаних инкриминација у правноснажним судским актима-пресудама.

Резултати истраживања

Емпиријску основу нашег истраживања, на територији Украјине, сачињава 157 кривичних предмета о умишљајном убиству (чл. 115-116. КЗУ), са 235 лица-криваца оптужених за извршење или саучествовање у извршењу ових инкриминација, који су били предмет разматрања кривичног судског већа Обласног суда града Кијева, а на територији Србије 35 кривичних предмета о умишљајном убиству (чл. 113-115. КЗС), са 48 лица-криваца оптужених за извршење или саучествовање у извршењу ових инкриминација, који су били предмет разматрања кривичног судског већа Окружног суда града Ниша, а све ово за шестогодишњи период 1992-1997. година (табела бр. 1).

Анализирали смо и све кривичноправне одредбе које су у вези са конкретним умишљајним убиствима из Украјинског кривичног законика (чл. 13. КЗУ – свршени и несвршени злочин, чл. 14. КЗУ – припремање злочина, чл. 15. КЗУ – покушај злочина, чл. 16. КЗУ – кривичноправна одговорност за несвршени злочин, чл. 17. КЗУ – добровољни одустанак код несвршених злочина, чл. 18-19. КЗУ – субјект злочина и осуђиваност, чл. 20. КЗУ – смањена урачунљивост, чл. 21. КЗУ – кривичноправна одговорност за злочине извршене у стању пијанства услед конзумирања алкохола, наркотичких средстава или других опојних средстава, чл. 26-27. КЗУ – саучесништво и облици саучесништва, чл. 28. КЗУ – извршавање злочина групом лица, групом по претходном договору, организованом групом или злочиначком организацијом, чл. 29. КЗУ – кривичноправна одговорност саучесника, чл. 30. КЗУ – кривичноправна одговорност организатора и учесника организоване групе злочиначке организације, чл. 31. КЗУ – добровољни одустанак саучесника, чл. 32-35. КЗУ - понављање, стицај и рецидив злочина, чл. 36. ст. 3, чл. 37-38. и чл. 39. ст. 2. КЗУ – кривичноправна одговорност за прекорачење граница нужне одбране, путативне одбране и прекорачење граница крајиње нужде, чл.

65. КЗУ – општа правила о одмеравању казне, чл. 66-67. КЗУ – олакшавајуће и отежавјуће околности код одмеравања казне, чл. 68. КЗУ – одмеравање казне за несвршени злочин и за злочин извршен у саучесништву, чл. 69. КЗУ – ублажавање казне предвиђено законом, чл. 118. КЗУ – умишљајно убиство прекорачењем граница нужне одбране и прекорачењем граница крајње нужде, чл. 120. КЗУ – навођење на самоубиство, чл. 121. КЗУ – умишљајна тешка телесна повреда, чл. 122. КЗУ – умишљајна средње тешка телесна повреда, чл. 123. КЗУ – умишљајна тешка телесна повреда извршена у стању јаке душевне раздражености, и друге умишљајне инкриминације из групе кривичних деликата против живота и здравља човека) и Српског кривичног законика (чл. 19. ст. 3. и чл. 20. ст. 3. КЗС – умишљајно убиство прекорачењем граница нужне одбране или крајње нужде, чл. 24. КЗС – скривљена неурачунљивост, чл. 27. КЗС – одговорност за тежу последицу, чл. 30-32. КЗС – одговорност за покушај кривичног дела и добровољни одустанак, чл. 33-37. КЗС – саучесништво у кривичном делу (саизвршилаштво, подстрекавање и помагање), чл. 55. КЗС – одмеравање казне за поврат, чл. 56. КЗС – ублажавање казне, чл. 61. КЗС – продужено кривично дело, чл. 117. КЗС – лишење живота из самилости, чл. 119. КЗС – навођење на самоубиство и помагање у самоубиству, чл. 121. КЗС – тешка телесна повреда, чл. 122. КЗС – лака телесна повреда, чл. 123. КЗС – учествовање у тучи, чл. 124. КЗС – угрожавање опасним оруђем при тучи и свађи, и друге умишљајне инкриминације из групе кривичних деликата против живота и тела).

*Табела 1а Број пресуђених кривичних предмета
1992-1997. Обласни суд града Кијева, држава Украјина*

Година	Број кривичних предмета (чл. 115-116. КЗУ)	Број оптужених лица – криваца
1992	30	42
1993	15	27
1994	26	40
1995	22	36
1996	34	53
1997	30	37
Укупно	157	235

*Табела 16 Број пресуђених кривичних предмета
1992-1997. Округни суд града Ниша, држава Србија*

Година	Број кривичних предмета (чл. 113-115. КЗС)	Број оптужених лица – криваца
1992	6	9
1993	4	5
1994	6	8
1995	5	7
1996	7	11
1997	7	8
Укупно	35	48

Анализа података о кривцима умишљајних убистава садржи следеће информације (табеле бр. 2-7): (1) број лица оптужених за извршење или саучествовање у остваривању умишљајних убистава; (2) пол оптуженог; (3) породични статус оптуженог; (4) образовање оптуженог; (5) социјални статус оптуженог – да ли је у радном односу или не; (6) ранија осуђиваност оптуженог – поврат; (7) утицај криминалних мотива на садржину признања кривице и степен утврђености кривице у истражном и кривичном поступку; (8) утицај мотива на правну преквалификацију и на утврђивање садржаја кривице у истражном и кривичном поступку; (9) врсте криминалних мотива и типови криминалне мотивације.

Од укупно 235 лица оптужених за умишљајно убиство на територији града Кијева, већину сачињавају кривци узраста 18-25 година, 81 или 34,46% (мушког пола 78 или 33,19%, а женског пола 3 или 1,27%), док од укупно 12 лица женског пола оптужених за умишљајно убиство, највише је криваца узраста 14-18 година, 4 или 33,33%. Већина криваца, узраста 18-25 године, није у браку (65 или 27,65%), за њима су кривци узраста 25-30 година, који се налазе у браку (21 или 8,93%) и напослетку кривци, узраста преко 40 година, који су разведени (11 или 4,68%) – табела бр. 2а.

На територији града Ниша, од укупно 48 лица оптужених за умишљајно убиство већину сачињавају кривци узраста 18-25 година, 18 или 37,13% (мушког пола 17 или 35,07%, а женског пола 1 или 2,06%), док од укупно 6 лица женског пола оптужених за умишљајно убиство највише је лица у старосној доби од 25-30 година, 2 или 4,15%. Већина криваца, узраста 18-25 године није у браку (16 или 88,88%), за њима су сви кривци узраста 14-18 година који, такође, нису у браку, затим кривци узраста 25-30 година који су у браку (6 или 54,54%) и напослетку кривци узраста преко 40 година који су разведени (3 или 60%) – табела бр. 2б.

Табела 2а *Узраст, пол и породични статус криваца
умишљајних убистава
Чл. 115-116. Кривичног законика Украјине*

Узраст	Број оптужених лица - криваца	Пол		Породични статус		
		мушки	женски	у браку	није у браку	разведен
број архива 1 - 6 (1992-97.г.)	укупно 235					
14 - 18	41	37	4	-	41	-
19 - 25	81	78	3	13	65	3
26 - 30	44	43	1	21	18	5
31 - 35	25	25	-	10	8	7
36 - 40	13	12	1	4	6	3
преко 40	31	28	3	13	7	11

Табела 2б *Узраст, пол и породични статус криваца
умишљајних убистава
Чл. 113-115. Кривичног законика Србије*

Узраст	Број оптужених лица - криваца	Пол		Породични статус		
		мушки	женски	у браку	није у браку	разведен
(1992-97.г.)	укупно 48					
14 - 18	8	7	1	-	8	-
19 - 25	18	17	1	1	16	1
26 - 30	11	9	2	6	4	1
31 - 35	4	3	1	2	2	-
36 - 40	2	2	-	1	1	-
преко 40	5	4	1	1	1	3

Од укупног броја оптужених криваца, највише је криваца са средњим образовањем (133 или 56,59% на територији града Кијева, односно 26 или 54,16% на територији града Ниша), а најмање са високим образовањем (9 или 3,82% на територији града Кијева, односно 1 или 2,08% на територији града Ниша). Социјални статус криваца умишљајних убистава показује да је већи број криваца без посла (119 или 50,63% на територији града Кијева, односно 34 или 70,83% на територији града Ниша), док је у радном односу 102 или 43,40% на територији града Кијева, односно 15 или 31,25% на територији града Ниша (табела бр. 3а и 3б).

Табела 3а Узрост, степен образовања, социјални статус криваца
умишљајних убистава
Чл. 115-116. Кривичног законика Украјине

Узраст бр. архива 1 - 6	Образовање				Радни однос	
	основно	средње	више	високо	ради	не ради
14 - 18	35	6	-	-	19	22
19 - 25	28	45	8	-	28	53
26 - 30	6	32	4	2	22	22
31 - 35	1	20	2	2	10	15
36 - 40	1	10	1	1	9	4
преко 40	4	20	4	4	14	17
укупно	75	133	19	9	102	119

Табела 3б Узрост, степен образовања, социјални статус криваца
умишљајних убистава
Чл. 113-115. Кривичног законика Србије

Узраст	Образовање				Радни однос	
	основно	средње	више	високо	ради	не ради
14 - 18	7	1	-	-	-	8
19 - 25	6	11	1	-	4	14
26 - 30	4	6	1	1	6	6
31 - 35	1	3	-	-	2	2
36 - 40	-	2	-	-	1	1
преко 40	1	3	1	-	2	3
укупно	19	26	3	1	15	34

Кривци умишљајних убистава, најчешће су вишеструки повратници (табела бр. 4). Вишеструког поврата је било највише, на територији града Кијева, током 1993. године, 23 или 9,78%, а на територији града Ниша током 1996. године, 6 или 12,05%. Најмање вишеструког поврата је било на територији града Кијева током 1996. године, 3 или 1,27%, а на територији града Ниша током 1992. године, 3 или 6,25%. Једноструки поврат у граду Кијеву постојао је само у два случаја током 1997. године, а у граду Нишу у седам случајева, за период 1992. и 1994-97. година.

Табела 4а Поврат код умишљајних убистава
Чл. 115-116. Кривичног законика Украјине

Год.	Број Оптужених лица – криваца	Повратници		
		једноструки	вишеструки	нема поврата
	укупно 235			
1992	42	-	5	33
1993	27	-	23	58
1994	40	-	18	26
1995	36	-	7	18
1996	53	-	3	10
1997	37	2	9	20

Табела 4б Поврат код умишљајних убистава
Чл. 113-115. Кривичног законика Србије

Год.	Број оптужених лица – криваца	Повратници		
		једноструки	вишеструки	нема поврата
	укупно 48			
1992	9	1	3	5
1993	5	-	4	1
1994	8	1	4	3
1995	7	2	1	4
1996	11	2	6	3
1997	8	1	4	3

Украјински законодавац прописује умишљајно убиство извршено од стране лица које је раније учинило умишљајно убиство, са искључењем убистава прописаног чл. 116-118 овог Законика (чл. 115. КЗУ). Особено опасни рецидивиста или специјални повратник је кривац који је раније извршио један или више злочина прописаних чл. 115. КЗУ. Под сложеницом Лице које је раније извршило умишљајно убиство законодавац подразумева: (1) да су и ранији и нови злочин извршени од истог лица у различитим временским периодима; (2) да кривичноправне радње ранијег и новог злочина нису обухваћене јединственим умишљајем; (3) да је сваки од извршених злочина био окончан умишљајним убиством, покушајем на умишљајно убиство или саучесништвом у умишљајном убиству квалификовано по чл. 14. ст. 1. или чл. 15. или чл. 27. КЗУ; (4) прво од раније извршених убистава квалификује се или је било квалификовано по чл. 115. КЗУ; (5) у моменту извршења другог или наредног злочина није истекао рок застарелости кривичног гоњења за први злочин или за тај злочин кривцу-повратнику, још увек, није истекла осуда; (6) дру-

ги злочин за које законодавац користи термин следећи злочин садржи елементе бића инкриминације из чл. 115. КЗУ.¹

Идентично Српском, процесним кривичним законодавством Украјине је наглашена неопходност утврђивања мотива кривичних деликата. Сагласно чл. 64. ст. 2. Кривично-процесног кодекса Украјине мотиви злочина морају бити утврђени и доказани током спровођења и предузимања радњи у предкривичном и кривичном поступку. Такође, мотиви учињеног злочина морају бити наведени у оптужном судском акту (чл. 223. КПК Украјине) и у пресуђујућем судском акту (334. КПК Украјине).

Прегледањем кривичних предмета по чл. 115-116. КЗУ и чл. 113-115. КЗС, извршили смо анализу садржине и степена утврђености криминалних мотива у оптужним и пресуђујућим судским актима (табела бр. 5а и 5б). У зависности од интензитета и степена утврђености криминалних мотива у посматраним кривичним предметима, извршили смо класификацију мотива умишљајних убистава у три групе: (1) директно назначени; (2) индиректно назначени; (3) не назначени.

Резултати истраживања показују идентичан тренд и Украјинске и Српске кривичносудске праксе – у већини извршених умишљајних убистава не утврђује се садржина криминалних мотива. Тако, у предкривичном поступку државни органи Украјине су директно утврдили и у оптужном акту означили криминалне мотиве у 35 случајева или 8,53%, док су државни органи Србије утврдили и у оптужном акту означили криминалне мотиве у 36 сличајева или 7,51%; у 213 случајева или 51,95% су индиректно утврдили и у оптужном акту означили криминалне мотиве државни органи Украјине, док су исто то учинили државни органи Србије у 243 случајева или 50,73%; у 162 кривична догађаја или 39,51% државни органи Украјине нису утврдили, нити у оптужном акту означили криминалне мотиве, док то исто нису учинили државни органи Србије у 200 случајева или 41,75%. У кривичном поступку државни органи Украјине су директно утврдили и означили у пресуди криминалне мотиве у 25 случајева или 8,03%, а државни органи Србије у 29 случајева или 7,73%; државни органи Украјине су индиректно утврдили и означили криминалне мотиве у 167 случајева или 53,69%, док су то исто државни органи Србије учинили у 193 случајева или 51,46%; украјински државни органи нису утврдили, нити означили криминалне мотиве у 119 случајева или 38,26%, док српски државни органи, то исто, нису учинили у 153 случајева или 40,80%. Особито је забрињавајући податак да државни органи обеју држава нису утврдили, нити у судским актима означили криминалне мотиве код криваца-умишљајних убица, узраста 35-40 година.

¹ Яценко С.С., НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ, 4-те видання КИЇВ, 2005, стр. 228-229.

Табела 5а Утицај криминалних мотива на степен признања кривице оптуженог-кривица и степен утврђености кривице осуђеног-кривица Чл. 115-116. Кривичног законика Украјине

Год.	Степен признања кривице			Степен утврђености криминалних мотива у оптужном акту			Степен утврђености криминалних мотива у пресуди		
	потпуно	делимично	не признаје	директно	индиректно	нису утврђени	директно	индиректно	нису утврђени
1992	4	18	19	10	37	27	6	24	14
1993	8	33	40	14	87	55	9	68	41
1994	7	11	26	5	36	27	4	32	19
1995	-	11	14	4	25	14	4	21	11
1996	1	3	9	-	12	10	1	8	9
1997	1	16	14	2	16	29	1	14	25
укупно	235			410			311		

Табела 5б Утицај криминалних мотива на степен признања кривице оптуженог-кривица и степен утврђености кривице осуђеног-кривица Чл. 113-115. Кривичног законика Србије

Год.	Степен признања кривице			Степен утврђености криминалних мотива у оптужном акту			Степен утврђености криминалних мотива у пресуди		
	потпуно	делимично	не признаје	директно	индиректно	нису утврђени	директно	индиректно	нису утврђени
1992	1	4	4	11	40	29	8	34	20
1993	1	2	2	7	45	28	5	36	22
1994	1	2	5	6	42	32	5	36	22
1995	1	3	3	8	46	26	7	37	19
1996	1	2	8	-	43	36	3	28	31
1997	-	4	4	4	27	49	1	22	39
укупно	48			479			375		

У Предмету К-82/92 кривичносудско веће Окружног суда града Ниша није утврдило мотив извршеног кривичног деликта. Наиме, правноснажном пресудом од 31.08.1992. године суд је утврдио да је

окривљена В.Ц. крива зато што је у периоду од 15.04.1989. године до 30.07.1991. године као одговорно лице Б. банке искоришћавањем службеног положаја прибавила себи противправну имовинску корист тако што је сачинила 19 интерних налога са неистинитом садржином и исте оверила својим потписом, помоћу којих је са динарских штедних књижица и текућих рачуна грађана усмерила одређени износ новца на своју штедну књижицу и свој текући рачун и на тај начин прибавила себи имовинску корист у износу од 90000 динара, чиме је извршила кривично дело Злоупотребе службеног положаја (чл. 242. ст. 1. КЗРС). Суд је извршио овакву правну квалификацију дела и утврдио да је окривљена В.Ц. поступала са директним умишљајем на основу потпуног признања окривљене, исказа представника оштећене банке Т.М. у својству сведока, и читањем записника о извршеној контроли пословања по текућем рачуну и штедној књижици окривљене. Наиме, окривљена је у потпуности признала дело и објаснила да је исто учинила као у опису диспозитива пресуде. Она је изјавила да су јој породичне материјалне прилике добре. Тек пошто је покренут кривични поступак оптужена је обештетила оштећену банку. Из исказа представника оштећене банке суд је утврдио да је оптужена радила у овој банци као самостални референт припреме материјала и да је у наведеном периоду на описани начин извршила кривично дело. Сведок је још изјавио да је оптужена богатог имовног стања и да је присвојену суму новца вратила тек пошто је, против ње, покренут кривични поступак. Увидом у записник о извршеној контроли пословања по текућем рачуну и штедној књижици оптужене В.Ц., суд је утврдио да је дело извршено на начин који је изложен у диспозитиву пресуде. На основу изложеног суд је у образложењу пресуде закључио да су у оваквим радњама оптужене В.Ц. садржана сва битна обележја кривичног дела Злоупотребе службеног положаја и да је дело извршено са директним умишљајем. Суд није поставио питање окривљеној, нити утврдио зашто је извршила кривични деликт које јој се ставља на терет и зашто није обештетила банку пре покретања кривичног поступка.

Из чињеница садржаних у изјавама оптужене и сведока Т.М., као и из чињеница садржаних у записнику о извршеној контроли пословања по текућем рачуну и штедној књижици оптужене В.Ц. изводимо следеће закључке: (1) оптужена је у време извршења кривичног деликта била имућног имовног стања; (2) оптужена је тек након откривања кривичног деликта и покретања кривичног поступка обештетила банку; (3) оптужена је извршила деликт са директним умишљајем у намери да себи прибави противправну имовинску корист; (4) мотив извршења је користољубље.

Поставља се питање како је суд могао да утврди да је оптужена извршила деликт са директним умишљајем, а да при том не утврди мотиве криминалног понашања. Исто тако, нелогично је овај де-

ликт квалификовати као Злоупотребу службеног положаја, а при том не утврдити постојање мотива користољубља.

Анализом предмета из посматраног узорка утврдили смо да је суд на индентичан начин поступао приликом утврђивања мотива и степена кривице код већине имовинских деликата. Мислимо да је оваква судска пракса погрешна. Будући да је већина кривичних деликата против имовине мотивисана користољубљем, суд мора у сваком конкретном случају утврдити, поред посебних елемената инкриминације, и криминални мотив. Потпуно и тачно утврђивање свих елемената бића извршеног кривичног деликта и садржине криминалних мотива, представља услов за тачну правну квалификацију деликта. Друго, мотив је неопходно утврдити, јер он опредељује квалитет намерне или умишљајне кривице.

У Предмету К-64/92, пресудом Окружног суда града Ниша од 18.11.1992. године, суд је утврдио да је оптужени П.З. извршио кривично дело Убиства (чл. 47. ст. 1. КЗРС). Заправо, суд је извршио погрешну квалификацију кривичног деликта, јер није утврдио криминални мотив кривичног догађаја. Наиме, из изјаве сведока С.М. и Ч.Т. се види да је оптужени од покојног С.С. позајмио машину за обраду дрвета 01.10.1990. године и обавезао се да исту врати даваоцу 01.10.1991. године. Након истека уговореног рока покојни С.С. је два пута тражио од оптуженог П.З. да му овај врати машину. Из изјаве сведока Н.Н., М.Ш. и Р.Ј. се види да оптужени није имао намеру да позајмљену машину врати, а када му је покојни С.С. рекао да ће га тужити суду оптужени је запретио да ће С.С-а убити ако то учини. Сведоци К.К. и А.А. су изјавили да је после тога оптужени у више наврата пратио покојног С.С. и претио му да ће њега и његову породицу побити својим пиштољем. Критичног дана покојни С.С. је у 9 часова дошао код куће оптуженог П.З. у селу М. са овлашћеним органима да би у поступку судског извршења вратио машину коју је позајмио оптуженом. Том приликом оптужени је изјавио да ће машину одмах предати и да га судски извршитељи и С.С. сачекају у дворишту испред куће. Након извесног времена оптужени се вратио држећи у десној руци пиштољ марке "застава 7,65мм", пришао на око 3 метара од С.С. и испаливши један хитац погодио истог у пределу предњег левог слепочног дела главе, а затим одмах пошто је С.С. пао леђима окренут ка земљи оптужени му је пришао на 0,50 метара и испалио још један хитац погађајући га по средини чела.

Суд је утврдио да је дело извршено на описани начин саслушањем судских извршитеља А.С. и М.Р., изјавама сведока Ч.Ш., З.З., Ј.Н. и Н.Р., као и доказима које је прикупио на основу извршеног увиђаја и реконструкције кривичног догађаја. Из налаза и мишљења вештака судско-медицинске струке Б.Д. се види да је последица смрти наступила насилно од првог хица, док је вештак-психијатар Б.К. у свом исказу констатовао да је оптужени у време извршења дела био

потпуно урачунљив. На питање суда зашто је убио С.С-а оптужени је изјавио да не зна. Исто тако, оптужени је изјавио да није желео да врати позајмљену машину покојном С.С. зато што му је посао добро кренуо. На питање суда зашто је претио покојном оптужени је изјавио да је то чинио са намером да задржи позајмљену машину иако је био свестан да та машина није његово власништво. На основу изведених доказа и утврђеног чењеничног стања суд у образложењу пресуде констатује да је оптужени извршио кривично дело убиства (чл. 47. ст. 1. КЗРС) са евентуалним умишљајем.

Кривични суд се не упушта у утврђивање мотива учињеног кривичног деликта, иако се из изјаве сведока, из доказа који су прикупљени увиђајем и реконструкцијом кривичног догађаја, из налаза и мишљења вештака судско-медицинске и психијатријске струке, из начина извршења деликта, па и из самог исказа оптуженог непосредно намеће закључак да се у овом случају ради о Тешком убиству (чл. 47. ст. 2. т. 4. ранијег КЗРС или чл. 114. ст. 1. т. 5. КЗС) код кога је наш законодавац предвидео мотив користољубља као квалификаторну околност.

Оправданост неутврђивања криминалних мотива постоји само у оном случајевима када суд утврди да је учинилац у време извршења деликта био потпуно неурачунљив. Мислимо да мања професионална способност појединих кривичних судија за утврђивање криминалних мотива не сме бити меродавна за оцену да ли треба или уопште не треба утврђивати мотиве кривичних деликата у конкретним случајевима у којима суд решава.

Сагласно 367. члану Кривично-процесног кодекса Украјине када чињенице о конкретној кривичној ствари нису утврђене са највећим степеном сазнања – истинитошћу, тада изречени судски акт у вишим инстанцама суђења подлеже садржинској измени и допуни. Ипак, наше истраживање оних кривичних предмета код којих криминални мотиви нису утврђени показује постојање традиционалног становишта и Украјинске и Српске кривичносудске праксе и у вишим инстанцама суђења - код умишљајних убистава не утврђује се садржина криминалних мотива. Такође, велики број кривичних догађаја у којима се индиректно или апстрактно утврђују и означавају криминални мотиви указује на недовољну едукацију кривичних судија у разграничењу између криминалних мотива и других субјективних елемената кривичног деликта. Неретко се криминални мотиви идентификују са емоцијама, навикама или убеђењима криваца умишљајних убистава. Остаје отворено питање како и на основу чега је кривични суд у конкретном кривичном догађају могао утврдити намерну или умишљајну кривицу, одмерити казну лишења слободе кривцу и изрећи осуђујућу пресуду, а да претходно није утврдио садржину и интензитет криминалних мотива.

Веома је очигледна и забрињавајућа статистичка чињеница о погрешној утврђености садржине криминалних мотива у анализира-

ним кривичним предметима. Ово је имало за последицу велики број преквалификације насталих кривичних догађаја, али и са извршеном преквалификацијом суд је вршио замену криминалних мотива са другим кривичноправним обележјима извршеног кривичног деликта (циљем, поводом или узроком кривичног деликта, емоционалним стањем кривца или оштећеног и друго). На тај начин, судија је покушао вешто прекрити не утврђиваност криминалних мотива који су основа постојања инкриминација из чл. 115-116. КЗУ и чл. 113-115. КЗС. Ово је учестали тренд у Украјинској и Српској кривично-судској пракси (табела бр. 6а и 6б).

Табела 6а Утицај мотива на правну преквалификацију и на квалитет утврђености садржаја кривице у кривичном поступку Чл. 115-116. Кривичног законика Украјине

Год.	Правна преквалификација у кривичном поступку (укупно 126)	Утицај мотива на правну преквалификацију у кривичном поступку	Утицај мотива на садржај кривице (укупно умишљајних убистава 17)	Утврђеност мотива, судом, у кривици за умишљајна убистава
1992	31	24	5	4
1993	50	38	5	4
1994	13	9	2	1
1995	10	9	-	-
1996	11	8	2	2
1997	11	6	3	1

Табела 6б Утицај мотива на правну преквалификацију и на квалитет утврђености садржаја кривице у кривичном поступку Чл. 113-115. Кривичног законика Србије

Год.	Правна преквалификација у кривичном поступку (укупно 25)	Утицај мотива на правну преквалификацију у кривичном поступку	Утицај мотива на садржај кривице (укупно умишљајних убистава 17)	Утврђеност мотива, судом, у кривици за умишљајна убистава
1992	6	5	5	2
1993	10	8	4	1
1994	3	2	2	1
1995	2	2	1	1
1996	2	1	2	2
1997	2	1	3	1

Од укупно 157 Украјинских кривичних предмета (град Кијев) за посматрани период, судска преквалификација кривичних догађаја је извршена у 126 или 78,34% предмета, док је у 94 или 59,87% предмета преквалификација узрокована правном природом криминалних мотива. У Србији од укупно 35 кривичних предмета (град Ниш) за посматрани период, преквалификација је извршена у 25 или 71,42% предмета, док је у 19 или 54,28% предмета преквалификација узрокована правном природом криминалних мотива. Вршећи преквалификацију суд је понављао исту грешку – не прхватајући ранију правну квалификацију извршену по основу раније релативно утврђених криминалних мотива, нову правну квалификацију није засновао на новим, карактеристичним за њу, криминалним мотивима.

Тако, у Предмету бр. 2-97/92, ранија правна квалификација је била умишљајно убиство оштећеног Ј. по чл. 93. ст. а, е, ж, з КЗУ и умишљајно убиство оштећеног Б. по чл. 93. ст. а, е, ж КЗУ. Током кривичног поступка суд је утврдио да у конкретном кривичном догађају не постоји умишљајно убиство оштећених Ј. и Б. из користољубља (чл. 93. ст. а. КЗУ) и извршио преквалификацију кривичног догађаја, али није утврђивао криминалне мотиве нове правне квалификације.

Од укупно 235 криваца оптужених у Кијеву, 17 криваца је осуђено за извршење умишљајних убистава из чл. 115-116. КЗУ, а за 12 криваца-осуђеника (5,10%) суд је утврдио садржину криминалних мотива конкретног кривичног догађаја. Нису били, судом, утврђени следећи криминални мотиви: (1) у седам случајева - користољубље (58%), (2) у три случаја – прикривање кривичног дела или олакшање извршења кривичног дела (25%), (3) по једанпут – мотив терора (8,5%) и мотив освете (8,5%). Од укупно 48 криваца оптужених у Нишу, 17 криваца је осуђено за извршење умишљајних убистава из чл. 113-115. КЗС, а за 8 криваца-осуђеника (16,66%) суд је утврдио садржину криминалних мотива конкретног кривичног догађаја.

У свим случајевима када се мотив појављује као квалификаторна, односно привилегујућа, околност постоји тежи односно лакши вид основног кривичног деликта. Тако мотив утиче на повећање, односно смањење, квантума намерне или умишљајне кривице, као и на поштрено, односно ублажено, кажњавање. Међутим, српски законодавац веома ретко прописује садржину мотива који се појављују или као квалификаторне или као привилегујуће околности. Зато, кривични судија у сваком конкретног случају мора по слободном уверењу и искуству проценити да ли је мотив конкретног кривичног догађаја у складу са друштвено-етичким и важећим правним нормама или не. Исто тако, судија мора прецизно и тачно извршити правну квалификацију деликта, а један од услова за успешну реализацију овог задатка је познавање садржине мотива конкретног кривичног

догађаја. На пример, ако је особа А извршила убиство због новца онда постоји Тешко убиство (чл. 114. ст. 1. т. 5. КЗС), али ако је учинилац починио убиство у јаком раздраженом стању у које је доведен без своје кривице нападом или тешким вређањем од стране убијеног, онда ће постојати привилеговани облик убиства – Убиство на мах (чл. 115. КЗС). Мотиви квалификаторне околности могу бити користољубље, свирепост, подмуклост, непријатељство, мржња, крвна или безобзирна освета и други, док мотиве привилегујуће околности сачињавају љубав, хуманост, пожртвовање, самилост, алтруизам, пријатељство, милосрђе и други мотиви у складу са правним и етичким нормама једне друштвене заједнице.

Формулацијом Ниске побуде српски законодавац означава све преостале мотиве који су у супротности са друштвеним и правним нормама понашања и који опредељују делинквентно понашање.

У упоредној кривичносудској пракси постоје неколико начина за утврђивање и вредновање мотива. Прво, када је реч о ниским побудама у судској пракси се таксативним набрајањем, у судском акту, криминалних мотива илуструје или елиминише њихово постојање у конкретним случају. Друго, посебној категорији припадају ставови судске праксе којима се ближе одређује природа појединих криминалних мотива. Најчешће се срећу ставови о мотиву користољубља и ниским побудама. Анализом мотива у сваком конкретном случају суд настоји да утврди да ли се ради о дозвољеним или недозвољеним побудама. Трећу категорију сачињавају судски ставови који дају етичку оцену о појединим врстама мотива. Тако, суд етички вреднује сваки мотив и у негативном и у позитивном смислу, дајући му тиме значај отежавајуће или олакшавајуће околности. Најзад, четврти начин вредновања мотива се састоји у томе што суд криминални мотив конкретног кривичног деликта упоређује са друштвено-етичким нормама понашања. Оваквом компарацијом суд утврђује етичку вредност мотива и њихово дејство на кривицу и кажњивост.²

Садржинска структура криминалних мотива код умишљајних убистава (табела бр. 7а и 7б) је следећа: (1) користољубље (36,65%); (2) освета (24,43%); (3) прикривање (21,86%); (4) остали мотиви (8,03%); (5) терор (6,43%); (6) љубомора (2,57%). Освета за извршену правну делатност³, у укупном броју криминалних мотива учествује са 4%.

² Симић-Јекић З., Утврђивање мотива дела и судска пракса, Југословенска ревија за криминологију и кривично право бр. 1-2, Београд, 1983, стр. 119-120.

³ Напомена аутора: Под термином ПРАВНА ДЕЛАТНОСТ подразумева се ПРАВОМ ДОЗВОЉЕНА ДЕЛАТНОСТ ИЛИ РАДЊА, тј. ПРАВНА ДЕЛАТНОСТ ИЛИ РАДЊА као што је службена радња.

Табела 7а Врсте криминалних мотива и типови криминалне мотивације код умишљајних убистава
Чл. 115-116. Кривичног законика Украјине

Год.	Врста криминалних мотива (укупно 311)						Тип криминалне мотивације (укупно 311)		
	к о р и с т о љ у б љ е	т е р р о р	о с в е т а	п р и к р и в а њ е	љ у б о м о р а	о с т а л и	н а м е р н а	и м п у л с и в н а	и з н а в и к е
1992	21	5	7	7	-	4	24	17	3
1993	49	6	22	31	1	9	71	33	14
1994	25	4	10	12	-	4	34	13	8
1995	10	-	11	8	4	3	15	17	4
1996	3	1	5	6	1	2	7	8	3
1997	6	4	21	4	2	3	9	21	10

Табела 7б Врсте криминалних мотива и типови криминалне мотивације код умишљајних убистава
Чл. 113-115. Кривичног законика Србије

Год.	Врста криминалних мотива (укупно 375)						Тип криминалне мотивације (укупно 375)		
	к о р и с т о љ у б љ е	т е р р о р	о с в е т а	п р и к р и в а њ е	љ у б о м о р а	о с т а л и	н а м е р н а	и м п у л с и в н а	и з н а в и к е
1992	25	6	8	8	-	5	30	20	4
1993	59	7	27	37	1	10	86	40	17
1994	30	5	12	14	1	5	41	17	10
1995	12	1	13	10	5	4	18	20	5
1996	4	1	7	7	1	2	8	10	4
1997	7	4	25	6	2	4	10	24	11

Приликом утврђивања мотива користољубља код умишљајних убистава (чл. 93. ст. а. ранијег КЗУ или чл. 115. ст. 2. т. 6. важећег КЗУ), украјински кривични суд је означавао мотиве користољубља следећим терминима: из користи (КП бр. 2-79/94), у циљу прибављања новца (КП бр. 2-82/92), с користољубивим циљем (КП бр. 2-21/93), с корисним интересом (КП бр. 2-206/97).

Такође, у Предмету бр. 2-1/92 суд констатује да је оптужени К. извршио под отежавајућим околностима убиство Г. из корисних циљева ради присвајања имовине убијеног, док у Предмету бр. 2-42/97 суд истиче да су кривци П. и Ј. при извршењу разбојничке крађе умишљајно лишили живота лице В. из корисних циљева, са особитом жестокошћу.

Код појединих кривичних догађаја постоји стицај криминалних мотива. Тако, у Предмету бр. 2-46/97 суд утврђује да је кривац К., вишеструки повратник, са особитом жестокошћу лишио живота лице Г., под отежавајућим околностима лишио живота лице С., а потом са особитом жестокошћу напао на живот два лица, истичући да је наведене кривичне деликте извршио из корисних циљева и користи.

Наприхватљиво је и неразумно становиште кривичног суда да у овим случајевима није користио термин користољубље, јер се из описа бића извршених кривичних деликата, недвосмислено, закључује о постојању мотива користољубља.

Украјински законодавац под сложеницом Умишљајно убиство из користољубивих мотива (чл. 115. ст. 2. т. 6. КЗУ) подразумева противправно лишавање живота ради стицања било какве материјалне користи за себе или другога. Материјална корист се стиче извршењем злочина, док појавни облици стицања материјалне користи могу бити: стицање власништва над имовином убијеног (новцем, хартијама од вредности, драгоценим покретним предметима – накит, уметничка дела и друго, стицање власништва над непокретном имовином убијеног, покретним и непокретним породичним реликвијама и томе слично), добијање користи имовинског карактера извршењем убиства (стицање имовинских права, добијање или губљење права фактичког управљања и коришћења имовином, нелегално прибављање имовинских права и томе слично), ослобођење од материјалног дуга или расхода извршењем убиства (престанак обавезе враћања дуга, растерећење имовине од материјалних дугова убијеног и томе слично), убиство по наруџбини за новац или другу материјалну корист. За постојање бића овог кривичног деликта није неопходно да је кривац реално остварио материјалну корист извршењем умишљајног убиства из користољубља.⁴

⁴ Яценко С.С., НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ, 4-те видання КИЇВ, 2005, стр. 222-223.

Идентичан став Украјинске судске праксе налазимо код утврђивања мотива хулиганства (чл. 115. ст. 2. т. 7. КЗУ). Кривичне судије уместо термина мотив хулиганства користе термине хулиганска принуда или хулиганска детерминисаност. Зашто принуда или детерминисаност, а не мотив? Мотив садржи детерминирајуће факторе (интересе, потребе, принуде и друго), разнородне и разноврсне. Уколико је суд утврдио детерминирајуће факторе мотива хулиганства, зашто онда није утврдио садржину мотива *causa criminalis*. За потпуно и недвосмислено утврђивање садржине намерне или умишљајне кривице у конкретној кривичној ствари, неопходно је утврдити садржину конкретног криминалног мотива који заједно са другим елементима опредељују тај степен кривице. Сагласни смо са Сергејичем који мисли да суд мора у сваком конкретном кривичном догађају са највећим степеном сазнања – истинитошћу, утврдити криминалне мотиве и у образложењу судског акта, тачно, језички прецизирати и описати садржај утврђених криминалних мотива.⁵

Према мишљењу Украјинског законодавца Убиство из хулиганских мотива је умишљајно убиство извршено на начин јавног неуважавања моралних, социјалних и правних норми друштвене заједнице, убиство извршено пренебрегавањем људских и грађанских слобода и права, убиство извршено без повода на бруталан и бескрупулозан начин.⁶

У кривичним предметима који садрже правну квалификацију Умишљајног убиства (чл. 115. ст. 1. КЗУ) и Тешког умишљајног убиства (чл. 115. ст. 2. КЗУ), садржина криминалних мотива извршених кривичних деликата у потпуности није утврђена. Наведени негативни став Украјинске судске праксе о утврђивању садржине криминалних мотива у кривичном поступку потврђује статистички податак да суд на пет кривичних догађаја умишљајног убиства у два не утврђује криминалне мотиве. Оваквом становишту судске праксе доприносе и језички непрецизне кривичноправне одредбе о појединим инкриминацијама у кривичном законодавству Украјине. Тако, законодавац чл. 115. ст. 1-3, 5, 8-13. КЗУ прописује тешка умишљајна убиства, не прецизирајући садржину и врсту криминалних мотива. Према ставу Врховног суда Украјине од 01.05.1994. године, број 1, одељак 10, утврђено је да инкриминација из чл. 115. ст. 2. т. 8. КЗУ може бити извршена само из мотива освете због извршене правно дозвољене радње оштећеног,⁷ док се одељком 11 констатује да инкри-

⁵ Сергејич П., Искусство речи на суде. – М., 1988, стр. 115-116.

⁶ Яценко С.С., НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ..., стр. 223.

⁷ Збирник постанов Пленуму Врховного Суду України (1963-1997 роки). Из змін. и доп. За станом на 8 лютого 1998 року. – Симферополх: Таврия, 1998, стр. 180.

минација из т. 1. ст. 2. овог члана може бити извршена или из различитих криминалних мотива који представљају отежавајућу околност код утврђивања кривице и одмеравања казне, или да се појавни облици ове инкриминације могу правно квалификовати као инкриминације било које тачке става 2. члана 115. КЗУ.⁸

Према ставу Украјинског законодавца Умишљајно убиство из чл. 115. ст. 2. т. 8. КЗУ је противправно лишење живота лица које извршава правну делатност која се сматра службеном или опште-државном радњом, као и Умишљајно убиство оштећеног из освете за извршење правно дозвољене службене радње или опште-државне делатности. Умишљајно убиство из чл. 115. ст. 2. т. 1. КЗУ је противправно лишење живота двоје или више људи које је обухваћено јединственом умишљајном кривицом и које се извршава на једном месту без значајног временског размака у предузимању кривично-правне радње, док убиство из тачке 2. става 2. истог члана представља противправно лишење живота малолетног детета или бремените жене за коју кривац-убица зна да је малолетно, тј зна да је бременита, у време предузимања кривичноправне радње.⁹

Умишљајно убиство с особитом жестокошћу (чл. 115. ст. 2. т. 4. КЗУ) је противправно лишење живота причињавањем физичког и психичког бола оштећеном или људима блиским оштећеном (истезање, ломљење, сечење или паљење тела човека, наношење већег броја телесних повреди при извршењу кривичноправних радњи које представљају телесно страдање оштећеног, дужевремено спречавање конзумирања хране и воде оштећеном, психичко малтретирање, цинизам, свирепост и охолост при извршењу кривичноправне радње и томе слично), док код умишљајног убиства извршеног на начин опасан по живот већег броја људи, из истог става истог члана тачке 5. кривац-убица вршио убиство на реалан начин или средствима којим се доводи у опасност како нападнути живот оштећеног, тако и живот других људи.¹⁰

Умишљајно убиство извршено са циљем прикривања другог злочина или олакшавања његовог извршења (чл. 115. ст. 2. т. 9. КЗУ) сматра се свршеним независно од тога да ли је кривац-извршилац предузетом кривичноправном радњом остварио постављени циљ или не, док се истоветни злочин из тачке 10. истог става и истог члана извршава у време силовања у следећим случајевима: (1) када се извршава у време покушаја силовања или извршења радње силовања ради савлађивања отпора жртве; (2) када се извршава у време поку-

⁸ Ibid, str. 180.

⁹ Яценко С.С., НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР ДО КРИМИНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ, 4-те видання КИЇВ, 2005, стр. 220-221, 224.

¹⁰ Ibid, стр. 221-222.

шаја силовања или извршења радње силовања, или у одређено време после силовања у вези са склоношћу кривца ка садизму; (3) када се извршава у време покушаја силовања или извршења радње силовања, или у одређено време после силовања по мотиву освете због активне одбране оштећене.¹¹

Умишљајно убиство извршено по наруџбини (чл. 115. ст. 2. т. 11-12. КЗУ) састоји се у договору најмање две стране о извршењу убиства и планирању извршења истог. Основне карактеристике саглашавања или договора чини: (а) предмет саглашавања - смрт једног или више лица; (б) уговорне стране - наручилац или лице које је заинтересовано за извршење убиства и извршилац или лице које фактички извршава кривичноправну радњу убиства; (в) основна садржина договора – извршилац преузима обавезу извршења противправне радње лишења живота оштећеног, док се наручилац обавезује на какво чињење или нечињење које потпомаже извршење умишљајног убиства. Ова врста умишљајног убиства најчешће се врши из мотива користољубља.¹²

Под Умишљајним убиством извршеним по претходном договору групе лица, подразумева се такво убиство у чијем извршењу саучествују у улози саизвршилаца најмање два лица, по ранијем договору и плану о његовом извршењу, док се под умишљајним убиством извршеним органозованом групом подразумева противправно лишавање живота од стране специјално организоване криминалне групе (чл. 115. ст. 2. т. 12. КЗУ). Код криминалне групе основане за извршење тачно одређене криминалне делатности постоје строго подељене криминалне улоге (организовање, подстрекавање, помагање, извршавање кривичноправне радње). При извршењу умишљајног убиства од стране криминалне групе сви сукривци-саучесници инкриминације имају статус саизвршилаца без обзира на квалитет њиховог доприноса кривичноправној радњи убиства. Напоследку, тешко умишљајно убиство може бити извршено и од повратника, осим инкриминација предвиђених чл. 116-118. овог Законика.¹³

У кривичном Предмету бр. 2-70/97, тужилац је квалификовао радњу кривца Н. по чл. 19. и чл. 93. ст. а, г, ж КЗУ, указујући да је оптужени Н. у циљу извршења крађе учинио Убиство из користи. У кривичном поступку је утврђено да је кривично деликт извршен у саучесништву (чл. 19. КЗУ), али не из мотива користољубља и освета (чл. 93. ст. а, г КЗУ) како је то наведено у оптужном акту, већ из мотива прикривања (чл. 93. ст. ж КЗУ) раније извршеног кривичног

¹¹ Ibid, стр. 224-225.

¹² Ibid, стр. 225-227.

¹³ Ibid, стр. 227-229.

деликта крађе. Због тога је извршена преквалификација кривичног деликта, а у складу са тим изречена осуђујућа пресуда.

Анализом кривичних предмета утврдили смо да појавне форме инкриминације из чл. 93. ст. е. ранијег КЗУ или чл. 115. ст. 2. т. 5. важећег КЗУ могу бити извршене или из мотива садизма или мотива освете, док појавни облици инкриминације из чл. 93. ст. ж КЗУ или чл. 115. ст. 2. т. 9-10. важећег КЗУ могу бити мотивисани прикривањем или олакшавањем извршења кривичног деликта или насилничким задовољењем сексуалног нагона.

У Предмету 2-67/93, кривац Л. је оптужен за умишљајно убиство К. са особитом жестокошћу из мотива хулиганства – квалификација по чл. 93. ст. е КЗУ. Кривично веће није утврдило мотиве кривичног догађаја, нити је оспорило постојање мотива хулиганства према вишеуказаној правној квалификацији јавног тужиоца. Из списка кривичног предмета утврдили смо да је оптужени Л., под утицајем алкохола, због свађе око литарске боце вотке са оштећеним К., у стану оштећеног, извршио Умишљајно убиство са особитом жестокошћу наносећи ударцима чекића тешке телесне повреде и патње оштећеном, чиме је изазвао телесно страдање и насилну смрт оштећеног. Према извештају судског вештака, патолога О., педесет удараца чекићем је нането у пределу главе што је изазвало прелом костију лобање, а стотину удараца у пределу грудног коша, стомака и раменог појаса што је изазвало тешке телесне повреде плућних крила, оштећење виталних органа и ткива грудног коша, плућне марамице, крвне подливе, и напослетку насилну смрт оштећеног. У првој фази напада оптужени је нанео 4 удараца у пределу главе и 11 удараца у пределу грудног коша чиме је онеспособио жртву за бекство и пружање одбране. Након паузе од 30 минута, оптужени је нанео преостале повреде оштећеном, а наношење повреда у другој фази временски је трајало, без прекида, 120 минута. Када је оштећени К. почео да дозива у помоћ, оптужени Л. је јастуком покрио лице оштећеног К. чиме је отежао функције дисајних органа оштећеног. Узрок насилне смрти оштећеног су телесне повреде, патње, болови, које је својим инкриминисаним радњама прузроковао оптужени. Судски вештак, неуропсихијатар Н., у свом налазу је утврдио да је оптужени Л. у време, пре и после извршења кривичног деликта био у стању потпуне урачунљивости и да стање алкохолисаности није битно утицало на смањење способности моћи расуђивања и моћи одлучивања.

Оптужени Л. је у време саслушања пред кривичним већем, као и у предкривичном поступку, изјавио да је приликом наношења телесних повреда чекићем по телу оштећеног осећао задовољство и да се не каје због извршеног злочина. Све објективне и субјективне околности извршене инкриминације, по нашем мишљењу, указују на безкрупозност, безобзирност, свирепост, подмуклост, упорност,

охолост и непоколебљивост кривца учиниоца умишљајног убиства под отежавајућим околностима. Ранији живот кривца учиниоца показује да се не ради о лицу са криминалном прошлошћу, да нема склоности ка криминалном понашању, да није алкохоличар, нити наркоман, да је отац два малолетна детета, да је у браку који успешно траје 25 година. Супруга оптуженог Л. изјавила је да њен супруг није показивао склоности ка агресији и насиљу, да је контролисано конзумирао алкохол, да је нежан отац и мужеван, одговоран, супруг. Оштећени К. је познаник оптуженог Л., али међу њима није било спорова и свађе до дана наступања овог кривичног догађаја. За разлику од јавног тужиоца и кривичног судског већа, ми мислимо да су мотиви садизма определили овај ужасни злочин.

У Предмету бр. 2-151/96 кривац М. је оптужен за умишљајно убиство из чл. 93. ст. ж. КЗУ. М. је на улици Т.Ш., у граду Кијеву, упознао оштећену К., њему раније непознату особу женског пола, и предложио јој, што је она прихватила, да у парку Т.Ш. попију боцу вотке од 0,5 литара. Током конзумирања алкохола оптужени М. је предложио оштећеној К. сексуални однос, што је она изричито одбила. Затим је М. физички напао оштећену К. са циљем извршења насилног полног сношаја, али до сексуалног чина није дошло зато што је оштећена К., константно, пружала отпор. М. је савладао отпор оштећене К., тако што је стакленом боцом вотке три пута ударио у пределу главе, што је имало за последицу фактуру лобање, излив криви у мозак и моменталну насилну смрт оштећене. До насилног полног чина није дошло. Будући да суд није утврђивао постојање и садржину криминалних мотива наведеног кривичног догађаја остаје отворено питање како је прихватио правну квалификацију јавног тужиоца (чл. 93. ст. ж. ранијег КЗУ или чл. 115. ст. 2. т. 9. важећег КЗУ) и утврдио постојање Умишљајног убиства са циљем прикривања другог кривичног дела или олакшања извршења кривичног дела. Мислимо да у овом случају садржину и степен умишљајне кривице опредељују сексуални мотиви – насилно извршење полног чина.

У наставку анализе кривичних предмета Обласног суда града Кијева установили смо да су појавни облици инкриминација из чл. 93. ст. г, д, е, ж, з. и чл. 94. ранијег КЗУ, тј. чл. 115. ст. 1. т. 1-4, 9, 12. важећег КЗУ, најчешће, опредељени мотивима освете или љубоморе. Нажалост у судској пракси наведени мотиви су или апстрактно утврђивани или нису уопште утврђивани. Тако, у Предмету бр. 2-75/92, веће кривичног суда је извршило преквалификацију чл. 93. ст. а, е КЗУ у чл. 93. ст. е КЗУ, зато што није утврдило мотив инкриминисаног понашања. У пресуди се користи традиционални, стереотипни, начин објашњења узрока учињеног кривичног деликта карактеристичан за све кривичне догађаја у којима суд није утврђивао, нити утврдио криминални мотив - Злочин је извршен на основу персонал-

них преких односа оптуженог Б. и оштећеног. Анализом судских списа установили смо да је мотив учињеног кривичног деликта освета. Сличну ситуација налазимо и у Премету бр. 2-17/94, где је суд кри-вични догађај квалификовано по чл. 93. ст. е. КЗУ констатујући у пресуди да је Злочин произашао из личних односа оптуженог К. и оштећеног. Анализом судских списа наведеног кривичног предмета установили смо да је кривични деликт учињен из мотива љубоморе.

Неретко кривични суд уместо криминалних мотива у пресуди описује емоционално стање кривца-учиниоца у моменту извршења умишљајног убиства. На пример, у Предмету бр. 2-38/92, кривични догађај је квалификован по чл. 93. ст. г, д КЗУ. У пресуди суд констатује да је оптужени П. учинио умишљајно убиство своје мајке и сестре на основу озлојеђености.

Присутни су и такви кривични предмети у којима је суд криминалне мотиве проглашава Објективним узроцима криминалитета. На пример, у Предмету бр. 2-145/97, оптужени М., извршио је кривични деликт из чл. 17. КЗУ у вези чл. 93. ст. е КЗУ, тако што је, кроз прозор, убацио гранату Ф-1 у собу оштећеног Ж., али у том моменту оштећени се није налазио у соби. Суд констатује да је Узрок инкриминисане радње, освета оптуженог М., и да је узрок извршења злочина жеља за осветом. Наведени пример потврђује оправданост наше хипотезе о неопходности едукације судећег кадра Обласног суда града Кијева у домену криминалне психологије који се односи на криминалне мотиве и криминалну мотивацију. Такође, у Предмету бр. 2-37/92, правна квалификација по чл. 93. ст. г КЗУ, суд констатује да је Мотив убиства оштећених М. и Ј. био непријатељски однос са оптуженим Н.

Сличан начин утврђивања криминалних мотива налазимо и код предмета који садрже правну квалификацију по чл. 94. ранијег КЗУ, тј. по чл. 115. ст. 2. т. 12 важећег КЗУ. Често под криминалним мотивом суд подразумева конфликте, туче, алкохолисано стање кривца-извршиоца, свађе. По нашем мишљењу, све су ово само конкретне животне ситуације које представљају последицу криминалних мотива које суд није утврдио. Сматрамо да на овај начин суд не утврђује криминалне мотиве, већ само прикрива неутврђеност криминалних мотива. Идентична ситуација је и у нашој судској пракси.

На основу наведеног закључујемо о основним карактеристикама утврђивања криминалних мотива у Украјинској и Српској кривичносудској пракси:

1. замена криминалних мотива циљем кривичног деликта (на пример, учинио умишљајно убиство с корисним циљем);
2. замена криминалних мотива емоционалним стањем кривца или оштећеног у време извршења кривичног деликта (на пример, на

основу озлојеђености, под утицајем некоректног понашања оштећеног и друго);

3. замена криминалних мотива објективним елементима појавних облика кривичног деликта (на пример, речи оштећеног упућене учиниоцу кривичног деликта су биле повод туче);

4. замена криминалних мотива узроцима или разлозима извршеног кривичног деликта (на пример, оптужени је имао разлога за осветом);

5. замена криминалних мотива објективним животним ситуацијама које су постојале у време извршења кривичног деликта (на пример, у свађи, у тучи, на основу персоналних непријатељских односа).

Умишљајна убиства из мотива користољубља (чл. 93. ст. а. ранији КЗУ или чл. 115. ст. 2. т. 6. КЗУ), најчешће се врше у стицају са разбојништвом, док се Умишљајна убиства из мотива прикривања (чл. 93. ст. ж. ранији КЗУ или чл. 115. ст. 2. т. 9. КЗУ) извршавају у стицају са разбојничком крађом.

Уколико посматрамо садржину криминалне мотивације (табела бр. 7) онда на првом месту долази намерна мотивација (51,5%), на другом месту импулсивна мотивација (35%) и напослетку мотивација из навике (13,5%). Код криваца учиниоца умишљајних убистава узраста до 30 године преовлађује намерна мотивација, док код криваца преко 30 година импулсивна мотивација, а потом и мотивација из навике.

Импулсивну мотивацију украјински законодавац посебно разматра код умишљајних убистава учињених у стању јаке душевне раздражености, изненада настале услед противзаконитог насиља или тешког унижавања извршеног од стране оштећеног (чл. 116. КЗУ). У овом случају постоји умишљајно убиство извршено под олакшавајућим околностима и то: (а) умишљајно убиство извршено у стању јаке душевне раздражености; (б) стање душевне раздражености је било изненада изазвано противзаконитим насиљем или тешким унижавањем од стране оштећеног; (в) насилна смрт је причињена оштећеном лицу. Под сложеницом Стање јаке душевне раздражености законодавац подразумева Стање физиолошког афекта у коме су на рачун свести интензивирани емоције (јарост и гнев). У таквом стању наступа феномен сужења свести, али интензитет сужења свест не искључује у потпуности моћ расуђивања - схватање стварног и правног значаја свога дела и моћ одлучивања - управљање и контролисање својим поступака. При решавању питања квалитета физиолошког афекта кривични суд може ангажовати судског вештака-психолога или неуропсихијатра, а при одлучивању о степену утицаја физиолошког афекта на садржај кривице суд је дужан узети на знање све индивидуално-психолошке карактеристике личности кривца-учини-

оца. Изненадност настанка јаке душевне раздражености означава да је физиолошки афект настао муњевито, као непосредна реакција на догађаје који су се десили неочекивано у односу на личност кривца-учиниоца кривичног деликта (примера ради, стање јаке душевне раздражености може наступити код родитеља после тога када им је малолетна кћи саопштила да су је у школи силовали дечаци из старијих разреда). Под Противзаконитим насиљем законодавац подразумева физичко (причињење телесних повреда – истезање, ломљење, сакаћење, паљење, савијање или томе слично појединих делова тела жртве) и психичко насиље (угрожавање или претња да ће се причинити морална или имовинска штета). Под Тешким унижавањем законодавац подразумева умишљајно ниподаштавање части и достојанства личности неког лица, извршено гестом, речју или делом у особито нецивилозованој и некултурној форми или по својој форми тешко унижавање, понижавање и вређање личности неког лица. Противзаконито насиље и тешко унижавање може бити извршено како према личности кривца-учиниоца, тако и према личности лица блиском кривцу-извршиоцу.¹⁴

У Предмету К-11/93, правноснажном пресудом Окружног суда у Нишу од 16.05.1993. године, суд је извршени кривични деликт квалификовао као привилеговано убиство. Дана 01.04.1989. године у 9 часова у улици Ч. на великој пијаци у Нишу када је оптужени Н.Н. пролазио поред пијачне тезге продавца оштећеног Т.Т., оштећени га је псовао на шта му је оптужени одговорио да га не вређа. Међутим, оштећени је наставио са псовањем позивајући Н.Н. да се обрачунају. Н.Н. је наставио да се креће не обраћајући пажњу на псовке и упућене позиве за обрачун, када је оштећени са леђа сустигао Н.Н. истрчао испред њега и након неколико псовки и провокација отвореном десном шаком два пута ошамарио Н.Н-а. Одмах после другог шамара Н.Н. је из десног цепа своје јакне десном руком извадио нож "скакавац" и истим убоо у груди оштећеног Т.Т., наносећи му једну убодну рану од које је оштећени убрзо умро, чиме је извршио Убиство на мах (чл. 48. КЗРС).

Приликом утврђивања мотива учињеног кривичног деликта суд је ценио прикупљене доказе из записника о увиђају и реконструкцији кривичног догађаја, из исказа сведока Р.Р., Ј.Ј., М.М., из исказа вештака судско-медицинске струке Б.Д. и исказа вештака психијатријске струке Б.К., као и доказе садржане у исказу окривљеног. Из исказа сведока суд је стекао уверење да је оштећени Т.Т. био човек инпулсивног и плаховитог карактера. И у селу, као и на пијаци, стално се је свађао и расправљао са људима, псовао их и омало-

¹⁴ Ibid, стр. 229-231.

важавао а понекад и физички нападао, иако поводе за такво његово понашање иједан човек није давао. Према изјави сведока оштећени и оптужени се нису познавали, нити су били у завади.

Из исказа оптуженог се види да он није познавао оштећеног, нити је са њим раније био у завади. Н.Н. је изјавио да га је оштећени пре.nanoшења повреде вређао и псовао, да га је позивао на обрачун и претио му. Због тога је оптужени био изнривиран и раздражен и та афектна ситуација је једини разлог за његов поступак према покојнику. Исто тако, оптужени је изјавио да се каје због извршеног убиства, да је био свестан да ножем може повредити оштећеног али да није хтео да га убије. На питање суда зашто је носио нож, оптужени је изјавио да су га пре неколико месеци претукли неки пијанци док се са аутобуске станице у Нишу кретао улицом Ч. у којој се налази велика пијаца. Од тада стално носи нож са собом, јер се боји за свој живот. Из налаза и мишљења вештака судско-медицинске струке види се да је последица смрти наступила насилно услед убода ножа у пределу груди, при чему је дошло до оштећења леве преткоморе срца, тако да благовремена лекарска помоћ не би спречила наступање смртне последице. Исто тако, из исказа вештака психијатра који је вештачио душевно стање оптуженог Н.Н. види се да је оптужени у време извршења деликта био урачунљив.

Одлука о извршењу деликта је донесена у стању јаке раздражености, изненада без претходног размишљања, при чему је такво психичко стање код оптуженог проузроковао оштећени сопственим понашањем. Дакале, у стање јаке раздражености оптужени је доведен без своје кривице. Иако је био свестан да ножем може усмртити оштећеног, оптужени Н.Н. није размишљао нити је имао времена да размишља о последицама своје радње, већ је под утицајем афекта предузео радњу кривичног деликта. Вештак-психијатар наглашава да је код оптуженог у време извршења деликта услед дејства афекта била смањена способност да схвати значај свога дела и да управља својим поступцима, али не и битно смањена. На основу изведених доказа и утврђеног чињеничног стања суд је закључио да је оптужени Н.Н. извршио кривични деликт Убиства на мах на тај начин што је кривицом оштећеног Т.Т. доведен у стање јаке раздражености које је утицало и определило његову инкриминисану радњу. Стоји чињеница да је оштећени Т.Т. својом кривицом (тешким вређањем, вербалним и физичким нападом на оптуженог) проузроковао код Н.Н. стање јаке душевне раздражености које је довело до великог психичког узбуђења и раздраженог душевног стања, при чему је оптужени у том тренутку био смањено урачунљив. Оптужени је био свестан да својом радњом може проузроковати последицу смрти, па је ипак пристао на њу. Стоји и чењеница, коју је суд утврдио, да је оптужени након.nanoшења рене оштећеном, почео да дозива у помоћ пер-

ципирајући страх за живот Т.Т-а. Суд је закључио да је мотив извршног деликта патолошког карактера, јер је настао под утицајем афективног стања, док је дело извршено са евентуалним умишљајем.

У овом кривичном догађају суд није утврдио садржину афекта, тј. да ли се ради о физиолошком или патолошком афекту, и његово дејство на садржину умишљајне кривице. За разлику од патолошког, физиолошки афект не искључује урачунљивост и умишљајну кривицу. Зато остаје противуречно и нелогично да у овом случају суд утврђује постојање патолошког мотива, а потом констатује да је убиство извршено са евентуалним умишљајем. С друге стране, вештак-психијатар својим налазом и мишљењем јасно ставља до знања кривичном суду да је у овом кривичном догађају постојао физиолошки афект. Сматрамо да у овом случају постоји физиолошки афект и импулсивна криминална мотивација.

Пресудом Врховног суда Србије Кж. И. 1377/71 од 14.12.1971. године констатује се да у свим случајевима када се ради о таквим вређањима или нападима на која није било бурног реаговања на мах увређеног или нападнутог лица (као што је овде случај) не може ни бити говора о могућности третирања каснијег реаговања па макар исто било и наставак тог испровоцираног, јер то не представља реаговање на начин предвиђен Законом. Такође, Пресудом Окружног суда у Београду К. 172/91 од 11.07.1991. године и пресудом Врховног суда Србије Кж. 635/91 од 08.10.1991. године истиче се ако је напад оштећеног у тренутку када је оптужени пуцао престао, а реакција оптуженог уследила као последица стања јаке раздражености у коју је он био доведен понашањем оштећеног ради се о кривичном делу убиства на мах.¹⁵

И код прекорачења нужне одбране постоји душевно раздражено стање на страни учиниоца кривичног деликта, при чему је ово стање изазвано нападом оштећеног на живот и интегритет учиниоца. Правноснажном пресудом К-75/95 од 05.12.1995. године суд је утврдио да је оптужени Ч.С. извршио кривични деликт Убиства у прекорачењу нужне одбране (чл. 47. ст. 1. КЗРС у вези чл. 9. ст. 3. ОКЗ). Након краће свађе и препирке између оптуженог Ч.С. и оштећеног Ј.Ј., којом приликом је оштећени псовао и вређао оптуженог, оштећени Ј.Ј. је са оближњег стола узео чекић и кренуо према оптуженом измахујући наизменично горе доле са намером да оптуженом нанесе ударац. Међутим, како је оптужени успео да маневрацијом тела избегне ударац, а потом и упозори оштећеног да га не напада, оштећени Ј.Ј. је поново замахнуо у намери да удари чекићем оптуженог, али

¹⁵ Јовановић Љ. и Јовашевић Д., *Практикум за кривично право II*, Посебни део, Београд, 1996, стр. 69-70.

га је оптужени предухитрио и пуцао из пиштоља. Испалени пројектил је оштећеног погодио у срце услед чега је наступила тренутна и насилна смрт. Након изведених доказа и утврђеног чињеничног стања, суд је закључио да се оптужени Ч.С. у време извршења деликта налазио у стању јаке раздражености, и да је у таквом афективном стању перципирајући опасност по сопствени живот извршио инкриминацију Убиства. Јако раздражено стање на страни оптуженог проузроковано је изненадним, вербалним и физичким нападом покојника Ј.Ј., тј. кривицом оштећеног. Из налаза и мишљења вештака психијатра Б.К. суд је утврдио да је јако раздражено, патолошко, стање у коме се нашао оптужени није довело до битно смањене урачуљивости код њега. Мотив извршења деликта је страх за сопствени живот, док је дело извршено са евентуалним умишљајем.

Остаје неразјашњено питање како је кривац-учинилац, био урачуљив и извршио убиство са евентуалним умишљајем у прекорачењу нужне одбране при постојању патолошког афекта. Ово је противуречно. Сматрамо да и у овом кривичном догађају постоји физиолошки афект и импулсивна криминална мотивација.

Пресудом Врховног суда Србије Кж. И 924/88 утврђено је када се убиство извршено у прекорачењу нужне одбране услед јаке раздражености изазване нападом погинулог подударца са убиством на мах, онда се дело квалификује као Убиство из чл. 47. ст. 1. КЗРС уз могућу примену одредбе о прекорачењу граница нужне одбране.¹⁶

На основу извршене анализе кривичних предмета Обласног суда града Кијева и Окружног суда града Ниша намеће се као, неизбежна, тема научног разматрања значаја и улоге суда у утврђивању и оцењивању квалитета мотива учињеног кривичног деликта. У складу са чл. 124. Устава Украјине, индентично Уставу Србије, само суд, може и мора вршити правосудну функцију у држави. Суд сноси потпуну одговорност за квалитет и степен утврђености садржаја свих кривичноправних чињеница о конкретном кривичном догађају, прикупљених у предкривичном и кривичном поступку. Све кривичноправне чињенице о конкретном кривичном догађају суд мора утврдити са највишим степеном сазњања – истинитошћу, и на њима засновати своју одлуку у форми појединачног судског акта.

Осуђујућим појединачним судским актом морају бити утврђени, са истинитошћу, и криминални мотиви и криминална мотивација конкретног кривичног догађаја. Тек када су садржина криминалних мотива и квалитет криминалне мотивације утврђени са истинитошћу може се рећи да су практично спроведени основни принципи материјалног и процесног кривичног права и остварена потпуна правичност

¹⁶ Ibid, стр. 69-70.

у суђењу и пресуђивању. Сазнавању криминалних мотива конкретног кривичног догађаја могу допринети, скупно или појединачно, све друге чињенице извршеног кривичног догађаја (на пример, време, место, начин, циљ извршења кривичног деликта, емоције, склоности и навике кривца и друго). Од квалитета утврђености криминалних мотива и криминалне мотивације у кривичном поступку, у сваком појединачном случају, зависи квалитет правне квалификације, квалитет утврђености садржаја и степена кривице, квалитет одмеравања кривичне санкције за извршени кривични деликт, квалитет пеналног и постпеналног третмана кривца-осуђеника, квалитет казнене политике конкретне државе.

Предлози нашем кривичном законодавству

На основу свега, до сада, реченог предлажемо конкретно регулисање криминалних мотива у нашем кривичном законодавству:

(1) Прописати садржину и извршити стриктну класификацију мотива на врсте (негативни и неутрални) и подврсте; негативни мотиви су антисоцијални (криминални) мотиви, док су неутрални они мотиви који су на граници између негативних (криминалних) и позитивних (некриминалних) мотива и који још увек нису прихваћени у потпуности друштвеним и правним нормама наше социјалне заједнице, а представљају цивилизацијску тековину и законски су прописани у економски, високо, развијеним државама (на пример, мотив алтруизма или самислости или милосрђа); криминални мотиви представљају психолошко-вољне факторе који опредељују садржину и степен кривице, али и узрокују предузимање и реализацију свих делатности (чињење или нечињење) које улазе у кривичноправну радњу; криминални мотиви су и нормативни фактори будући да представљају основ изрицања етичко-правног прекора кога кривични суд упућује кривцу-учиниоцу;

– мотиве користољубља законски дефинисати као стечену карактерну црту личности и безразложну, неумерену и егоистичку тежњу или похлепу за стицањем материјалне или нематеријалне користи; класификовати их на користољубље првог степена (криминални мотив законска факултативна квалификаторна околност), користољубље другог степена (криминални мотив посебни елемент кривичног деликта), користољубље трећег степена (криминални мотив законска факултативна отежавајућа околност);

– прецизирати језичко-правно значење законског термина "ниске побуде" или га заменити термином "криминални мотиви";

– мотиве мржње дефинисати као расна, етничка или национална, религијска, непријатељска и друге форме мржње;

- мотиве терора дефинисати као свирепост, суровост, окрутност, безкрупозност, безобзирност, охолост, осиноност и вандализам;
- прописати и дефинисати мотиве освете и бестијалности;
- прописати и дефинисати мотиве подмуклост, пакост, завист и злоба;
- прописати и дефинисати мотиве садизма;
- прописати и дефинисати мотиве сексуалне;
- прописати и дефинисати мотиве каријеризма као непотизам и додворавање;
- прописати и дефинисати мотиве помагања или олакшања извршења кривичног деликта;
- прописати и дефинисати мотиве прикривања кривца и мотиве прикривања покушаног или извршеног кривичног деликта;

(2) Прецизно језички прописати садржину криминалних мотива који чине посебни елемент инкриминације, законску квалификациону околност, законску привилегујућу околност, код свих инкриминација које у свом бићу садрже намерну или умишљајну кривицу;

(3) У инкриминацијама код којих је, као елемент бића, понашање пасивног субјекта прописано као узрок извршења кривичног деликта од стране активног субјекта, језички прецизирати садржину понашања пасивног субјекта и мотивирајућу снагу тог понашања на предузимање кривичноправне радње од стране активног субјекта; у оваквим случајевима је потребно размотрити могућност прописивања да понашање пасивног субјекта представља законски, рестриктиван, факултативни основ неограниченог ублажавања казне укључујући и ослобођења од кажњавања;

(4) Кривично веће Врховног суда наше државе, уз помоћ домаће доктрине, требало би дефинисати прецизна материјална и процесна правила утврђивања криминалних мотива конкретних кривичних ствари у кривичном поступку, у оквиру процедуре утврђивања кривице; сматрамо да се решавање наведених питања може олакшати додавањем већег правног и законског значаја судској пракси као извору права (тј. законом се мора предвидети обавеза за судије да у процесу суђења и пресуђивања креирају посебне и опште /материјално-процесне/ принципе о криминалној мотивацији и криминалним мотивима на основу ранијих судских одлука рес иудицата);

(5) Донети Закон о криминалној мотивацији. Верификацију наведеног становишта налазимо код М. Звонаревића који је анализом мотива у форензичкој психологији израдио карактеристичне психолошке профиле делинквенције код намерних, тј. умишљаних, кривичних деликата према садржини и врсти мотива: користољубље, освета, помоћ другима, дужност, одбрана – себе или других, сексуално задовољство, знатижеља-радознаост. Криминална мотивација без сумње је најважнији појединачни психолошки фактор и она чи-

ни, у многим случајевима, само језгро судско-психолошког вештачења. Судско-психолошка експертиза, ипак, мора задржати довољно флексибилан карактер, прилагођен, пре свега, индивидуалним својствима сваког преступника и његовог дела.¹⁷

Литература

- Голубовић, Лакић и Илић, Основи форензичке психологије и психопатологије, Бор, 2002.
- Збирник постанов Врховног Суда Украјини (1963-1997 роки). Из змин. и доп. За станом на 8 лвтого 1998 року. – Симферополх: Тавриц, 1998.
- Јовановић Љ. и Јовашевић Д., Практикум за кривично право II, Посебни део, Београд, 1996.
- Јценко С.С., НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КОМЕНТАР ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ, 4-те видання КИЇВ, 2005.
- Сергеич П., Искусство речи на суде. – М., 1988.
- Симић-Јекић З., Утврђивање мотива дела и судска пракса, Југословенска ревија за криминологију и кривично право бр. 1–2, Београд, 1983.
- Стојановић З., Међународно кривично право, Београд, 2006.
- Кривично право – Општи део, Београд, 2005.
- Кривично право – Општи део, Београд, 2005.
- Стојановић З., Перић О., Коментар Кривичног закона Републике Србије и Кривични закон Републике Црне Горе с објашњењима, Београд, 1996.
- Кривично право, Посебни део, XI измењено и допуњено издање, Београд, 2006.
- http://www.parlament.sr.gov.yu/content/cir/akta/zakoni.asp/Krivicni_zakonik/ Кривични законик Србије
- <http://www.parlament.sr.gov.yu/content/cir/akta/zakoni.asp/Krivicni/> Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица
- http://www.parlament.sr.gov.yu/content/lat/akta/akta_detalji.asp?Id=360&t=Z / Закон о кривичном поступку
- <http://www.lexadin.nl/wlg/legis/nofr/legis.htm/> Упоредно кривично законодавство

¹⁷ Голубовић, Лакић и Илић, Основи форензичке психологије и психопатологије, Бор, 2002, стр. 52-55, 48.

Aleksandar R. Đurić, Niš

MOTIVES MURDERS

Summary

The paper is dedicated to the research of a significant theoretical and practical relationship of criminal motives in the criminal law. Correct understanding of the delinquency motive (and its motivation as well) is imperative in upgrading the operation quality of public-law organs and courts in the sphere of criminal jurisprudence, especially related to the legal qualification of criminal offenses and meting out punishments for their commitment. However, the public-law doctrine does not offer uniform resolutions of the concept of criminal motives, their classification, the compulsory quality of their determination and legal procedural identification, etc. The actuality of investigating this component of the subjective aspect of delinquency and its motives is related to the reform of criminal legislation, implying the Serbian Criminal Legislation as well.

Key Words: Criminal Motive, Motivation, Delictual Fault, Intention, Deliberate Offense, in Willful Negligence, with Possible Intentional Fault, Murder in the First Degree (Willful Homicide), Murder in the Second Degree (Manslaughter through Negligence)